

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM	
Magyar Irodalomtörténeti Intézetének Könyvtára	
Leté. napló:	Lsz.: 178
V.B csoport:	szám.

PETŐFI, A FORRADALMÁR

„Átpolitizált irodalomszemlélet“ — hajtogatják unos-untalan a szokott vádat szellemi életünk egyes csoportjai, amikor a fogalmak vízenyőjébe és a vélemények anarchiájába hullott irodalomtörténetírásunk területén rendet teremtünk. Idegenkedve, sőt elutasítóan bámulják a társadalomtudomány modern módszerei segítségével megrajzolt költőportrékat. Véletlen ez, vagy szükségszerű? Kellő dialektikával értékelve a kritikai légkör jelenségeit, nem okoz különösebb nehézséget a döntés. S ha egészséges népi bizalmatlanság a lámpásunk, amikor a múlt ítéletei és megállapításai között tallózunk, hamarosan rábukkanunk azokra a titkos csatornákra, amelyeken az efajta kritikák és írások sugalmi ömlöttek. Hol finoman, hol durván, de mindig az uralkodó osztályok érdekei vezették alapos ügyességgel irodalomtörténészeink jelentékeny részének a tollát.

A régi hivatalos és politizált irodalomszemléletünk osztályérdekeinek megfelelően megsápasztotta Petőfit. Forradalmi népiességét múltó kardivatként kezelte és külföldi kezdemények távoli hullámként fogta fel. Metafizikus gondolkozásának irányelvei szerint szétválasztotta költészetét és politikai harcait. Elszigetelten, hol egyikről, majd másíkról készített felvételt. A konzervatív emberek dühítő és kiszámított makacsságával kondicionálta felfogását osztályszempontok szerint tagolt iskolarendszerén keresztül népünk tudatába.

Ha kellett, elhallgatott tényeket, vagy mellőzött számára keletlen tartalmú és hangulatú műveket. Vajjon nem némán hevert irodalmi emlékeink között Petőfi: Apostola, mint a költő könnyelmű kedélyének koraszülött csecsemője? Hibáit eltűlozták és demokratikus mondanivalóit agyonhallgatással elsikkasztották és az így szuggerált értékelést tiltakozás nélkül elfogadta kényelmes irodalmi közvéleményünk. S egyáltalán nem csodálatraméltó, hogy forradalmi verseire ráakasztották az „anarchikus“ címkét és „népiességéből kilúgozták a demokratizmust.“ (Révai.) A parnassien szépséget hajhászó, stilizáló és poentírozó munkamódszerekhez szokott irodalmj ízlés indexre tette a par excellence politikai verseket. S nem nehéz kielemezni e művészetfelfogás szoros rokonságát a társadalmi síkon lobogtatott „Ne politizálj!“ jelszóval. A kapitalista társadalom dédelgetett édes gyermeke a közélet és a privatizáló magánélet ellentéte.

Alapos átértékelésre van szükség Petőfi egész életműve alapján! Mi nem ollózzuk ki verseit, nem válogatunk a politikai vonal mutatójá szírint és nem alkotunk egy szalonképes Petőfit, mint a múlt rendszer szellemi vezérei tették, hogy osztályuralmukat azzal igazolják, aki maga volt az élő tiltakozás. „Az igazat mondd, ne csak a valódit“ legyen az irányelv! S mi nyugodtan mutatjuk meg a teljes Petőfit: a forradalmár Petőfit.

S ez nemcsak pusztán tudományos szempont. Minden megnyilatkozásnak, akár absztrakt, akár konkrét társadalmi funkciója van. S tesszük ezt azért, mert forradalmi jellegű átalakulások korát éljük, társadalmunk gyökeres változásokon megy át, mondhatjuk forradalmi mozgásban van. Petőfi szintén egy társadalmi forduló, a feudalizmusról a kapitalizmusra való átmenet korában élt. Petőfi pályatársaival együtt ennek a változásnak, a polgári átalakulásnak volt nemcsak énekese, hanem tudatos szervezője. „Nem volt nép, amely így felhevült volna az ifjú Tőke csábmosolyától” — írja Illyés. A 40-es évek költői a textilipar fejlődését, a vasútépítést, a kivitelei engedélyek elintézését, az iparvédegyületet közügynek és vonzó költői témának tekintették. Az „Almanachlira” Bajzája a csinált helyzetdalok szentimentalizmusából felcsap a honi kelmeipar propagátorává. Komericiális panaszokról dalol. A feltörekvő osztályok realitáshésszel habzsolják a valódi világot.

Nem szokványos ünnepi gesztus unalmával, hanem kíváncsian kérdő tekintettel vessük fel a kérdést: 100 év múltán, ma amikor úban vagyunk a szocializmus felé, Petőfi politikai mondanivalóiból mi az aktuális? Vagy céljai, melyekért harcolt, megvalósultak-e? Azon az úton járunk-e, amelyen saját szavaival: ő, a lángoszlop?

Céljainkat látva, vegyük szemügyre azt a Petőfi-portrét, amely legjobban beágyazódott irodalmunk tudatába. Babits a szokott módszer szerint pszichológizáló érveivel megkísérli Petőfit és Aranyt, a két népfít egymással szembeállítani. Ő azonban elfeledkezik arról, hogy ezt a két költőt nemcsak a művészi és a politikai hitvallás, hanem a magyar irodalom legmélyebb és legigazabb férfibarátsága kötötte össze. Petőfi „Ez az igaz költő!” kiáltással nyúlt a vidéki csöndben elbátortalanodott, félénk Arany hóna alá és talpalt kiadótól kiadóig barátja versejével, felhasználva a profithajhász kiadókkal való küzdelme összes tapasztalatait. Pedig ha valakitől félhetett, költői dicsőségét, ép Arany volt az. Petőfinek, mint jó mozgalmi embernek nem vetélytársai voltak, hanem ellenfelei. Ő volt, modern politikai műszóval: Arany aktivizátora. Olvassuk csak, mily megállapításokat szűr le Babits: „Mert tény, hogy Petőfi a legerkölcösebb és erkölcsi szempontból a legkorlátoltabb költőkhöz tartozik...” „még forradalmiságán is észrevesszük a nyárspolgári színezetet.” Persze ezek szinte puszta kinyilatkoztatások minden komolyabb érvelés nélkül, ha csak azt nem minősítjük kellő nagyvonalúsággal tudományos érvnek, hogy Petőfi mindezen tulajdonságainak szülője — Babits szerint — az „egészség”.

Múltán vetődik fel a kérdés, hogy miért ír így Babits Petőfiről, éppen ő, a poeta doctus, aki nemcsak a magyar, de a világirodalom egyik legnagyobb ismerője volt? Megértjük mindjárt, ha tovább olvassuk az „Arany és Petőfi” esszét. Hamarosan áruló sorokra bukkanunk és meztelenre vetkőzik Babits sugalmazója. „Mindnyájan tudjuk, hogy szociális világnézete mennyire korlátozott és naiv, demokrata és nyárspolgári. „Pár oldallal később: „Igen érthető az is, hogy Petőfi hazafisága még jobban kilágul: demokratikus és anarchikus világnézeté. Mindenben teljesen korának embere, a jelen embere, történelmi érzék és vatesi előrelátás nélkül s korának eszméit úgy érti, mint egy szegénysorsú egészséges nyárspolgár.” Mindnyájan tudjuk, hogy kiknek a számára jelent a demokrácia, a demokra-

zikus világnézet anarchiát. Különösebb szellemi munka nélkül kiértékelhetjük Babits vallomásától, — hisz minden írás ítélet önmagunkról, — kora uralkodó osztályainak álláspontját és Babits akár öntudatos, akár öntudatlan szellemi hovatartozandóságát. Kik félnek a nép erőitől, az elnyomott osztályok feltörésétől, mint azok, akik Kossuth szavával a hazajavainak „tejszínét élvezik“. S a fénylő „kacsalábonforgó vár“ emeletjein dözsölők, akik nem érzik a hajtók izzadtságzagát, félnek érthető okokból minden változástól, mert tudják jól, hogy ez osztálykiváltságaik elsőprését jelenti. Petőfi, aki szociális világnézete örök szimbolumaként szocialista módon, mindenkinek odanyújtja a „bőség kosarát“ és gesztusa csak annak, vagy azoknak korlátolt, akik a statikus társadalomszemlélet hívei. S ezek mindig az elnyomók, akik nem akarnak lemondani altruista, vagy kegyeskedő jámbor megfontolásból azokról a javokról, amelyeket a nyomortól menekülő dolgozók termelnek látástól-vakulásig, míg ők „Disznófejú nagyúrként“ ülnék az aranyon. Petőfi kapcsán ez a vélemény korántsem új. Kora kritikusai, akik az akkori uralkodó osztályok zsoldosai voltak, nem elsősorban irodalmi forradalmáért támadták, hanem megbízóik parancsa szerint hatástalanítani akarták azt a demokratikus robbanóanyagot, ami Petőfi népiességében rejtlett. S tudták jól, hogyha szemlélete és elve a népbe hatol és anyagi erővé válik, levegőbe repül a számukra kedvező társadalom.

Nem véletlen, hogy Ady Endre egyik tanulmányában az 1848—49-es forradalom plebejus baloldalának következetes képviselőjét látja Petőfi-ben, ép abban az időben, amikor Babits a fent idézett módon nyilatkozik. A tudatos forradalmárt, az osztályhű intellektuelt rajzolja meg Ady és egész tanulmánya rajongás Petőfi politikai tisztánlátásáért és kifejezett vágyakozás egy hasonló népforradalom után, amelyet Petőfi szervezett.

E két tanulmány mögött, e két Petőfi-felfogás alatt két világnézet, Ady-Babits ellentét, két elütő lírikus-típus rejtőzik. Minden költő megtalálja a maga alkati rokonát, s ha kell önkényes logikai bravurokkal áthasonít. Így ismerkedünk meg Babits esszéjéből Arannyal, mint arisztokratikus lélekkel, akihez Babits akkor fohászkodik, mikor „Cintányérral mulatnak a szittyák...“, akiknek „Nem takart seb kell, inkább festett vérzés...“ Babits sohasem titkolta, bár ügyesen burkolta fogyatékosági érzését Adyval kapcsolatban. Babits Petőfi felfogásához és Adyhoz való viszonyának végső kulcsát a két költőtípus felvázolása adja meg. Babits az immár esztétikai fogalommal lett „elefántcsonttorony“-lírikus tipikus képviselője, aki nem vesz részt a társadalom változásaiban és megváltoztatásában. Ady és Petőfi a társadalmat tükröző és mozdítani akaró költőtípus, aki a kor és a nép ütőerén tartja az ujját. Ady és Petőfi osztályhű költők, akik egy ember szavával milliók panaszát dalolják és az új társadalmi forma harcosai, a népforradalom előkészítői. Nekik nem közömbös, hogy kinek a „védelmére gyámolítják a gyáripart“.

Petőfinek sem volt közömbös. Egész élete csupa tapasztalat a szenvedések buktatóin át osztályhelyzete világos felismeréséig. S nemcsak egyetemi éve, mint Gorkijnak, de középiskolás éveinek nagyrésze is a nép közvetlen társaságában telik. „Mint a tökéletes fehérségre és finomságra szánt szőttes, a lélek egyre újabb és újabb fürdőjébe került, fölváltva jéghidegbe és égető forróba.“ (Illyés.) Minden élménye és napja új adalék

volt az akkor fennálló elnyomó rend bűnlajstromához és Petőfi megőrzött mindent magában, mint a föld kérge a múltját, felgyűrődő rétegeiben. Pesten 16 éves korában „a színházlátogató uraságok lovának kantárját tartja, a szünetben sört és kolbászt szállít a színészeknek.” Pozsony, amikor kegyeletos buzgósággal meg akarja jelölni a költő lakását, kiderül, hogy Petőfi ott tartózkodása alatt nem lakott polgári módon sehol; parkokban, istállókban aludt. Az országgyűlés éppen akkor tárgyalta Desseffy Emil „forradalmi” törvényjavaslatát, miszerint a jobbágyszabadításra a bölcs honatya 72 évet tart szükségesnek. Petőfit sanyarú sorsa egy ihletett szobrász szorgalmával véste, míg fel nem mutatta a csodálatos művet: a nagy művészt és a nagy embert, a forradalmárt, akiben akkor beteljesedett az idő. Az Isten kegyelméből ualkodó király, aki nem a nekibuzdult magyar költők honmentő felhívásaira hallgatott, hanem az osztrák bank és ipar hízelgő sugallataira, hamarosan magára ölti Petőfi lelkében minden gonoszság és földi rossz cifra és undorító öltönyét. A forradalmi kérelhetlenség itt veri benne gyökerét és növesztí majd szűrés termését verseiben, amelyek a feudális rend és később a kompromisszumos kormány ruhájába csimpszkodnak. Látja, hogy az elnyomókkal soha, soha nem lehet és szabad egyezkedni és felröppen lelke: a viharhadár, a népförradalom viharhadára. Megszervezi az írók sztrájkját. A „Tizek társasága” kezdetben nem politikai alakulat. Azonban az akkor még irodalmi szempontból forradalmi verseiket a politikum miatt üldözik a kor kritikusai, s így fokozatosan látják, hogy a költészet üdve és a nép üdve két egypetéjű iker. Dalaim c. verse mutatja, hogyan vesz irányt a népfelszabadításra politikailag is.

„De mit tűr a szolgaságnak népe?
Mért nem kél föl, hogy láncát letépje?
Arra vár, hogy Isten kegyelméből
Azt a rozsdá rágja le kezérei?
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Vilámlási haragos lelkemnek.”

Számaára a nép, amint egyik prózai írásában kifejti, a dolgozókat jelenti.

Petőfivel minden vonatkozásban valami új kezdődik. A reformkor költészete addig: a nemesség leikiismeret-furda-lásából táplálkozik: ennek a hirtelen támadt, a nyomorgó szegény nép iránti részvétnek ábrázolása. Jótékony ideológiai póz, amelyet a nemesség felhúz és érzelmi állandó annak burkolására, hogy a társadalom oly állapotba jutott, amely már a kiváltságosoknak is terhessé válik. Nem kis inspirátor a klasszikus francia forradalom nehéz árnyéka, amely ráhull a napos oldalon sütkérezőkre is. Megértő gesztusokkal ássák elő Dózsa Györgyöt. Eötvös nemesveretű periodusaiban értekezik az egykori parasztmozgalom jogosságáról. Kölcsey: A szatmári adózó nép állapotáról ír kimerítő tanulmányt. Széchenyi pedig a közgazdasági szakember rutinjával fejtí fel elmaradottságunk okát és azt feudális társadalmunk szerkezetében találja meg. Hideg tárgyalgossággal a nagybirtok jövedelmezőségének fokozása céljából a bérmunkásrendszer mellett foglalt állást, mert a jobbágymunkát nem találja kifi-

zetőnek. Révai ismerteti ennek a mindinkább szélesebben gyűrűző reformmozgalomnak a dilemmáját. Mérsékelt reform az abszolutizmussal, vagy radikális polgári demokratikus átalakulás a néppel az abszolutizmus ellen. Változtatni kell, ez nem volt vitás, de hogyan? A nemesség ragaszkodik ősi kiváltságaihoz, osztályuralmáról nem akar lemondani, a leghaladóbb réteg valamiféle „érdekegyesítésre” hajlandó.

Pilvax fiataljai állástfoglalnak. „Pilvax levegője hasonló a Palais Royal-beli kávéház levegőjéhez, amelyben Diderot, Marat, Louis Blanc körmölt.” (Illyés.) A 40-es évek nemzedéke Párisra veti szemét. Vasvári Pál bejelenti a programot: „Mi nem akarunk a nagy európai átalakulásból kimaradni, mint bűnös apáink a nagy francia forradalomkor.” Petőfi fogalmazza meg a legradikálisabban felfogásukat. Petőfi itt is újat hoz. Nem érdekek összehangolásán fáradozik, nem a nemességhez akarja emelni a népet, mintegy a fáradt uralkodó osztályt felfrissíteni, nem felülről jövő reformot akar, hanem népforradalmat. Petőfi a népet tekinti nemzetnek. Fel akarja szabadítani. „Ha a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék és ez a század feladata.” Írja öntudattal és nem ismeri az ingadozást a politikai és a művészi hitvallás között, mint a későbbi korok költői. „Én az az ember vagyok, ki az igazságért a szépet is feláldozom.”

Petőfi, abban az időben, amikor Marx a kizsákmányolás tényének tudományos igazolásán dolgozik, megsejti költői érzékenysége segítségével és forradalmi látásával a tőkés társadalom e rejtélyét. Azt írja egyik utazása alkalmával a bányászokról: „Túrnak, túrnak ezek a sápadt vakondokok, távol a napvilágtól, távol a zöld természettől, mindhalálig és miért? Hogy legyen gyermekeiknek és feleségeiknek min tengődniök s legyen mit eltékozolni azoknak, akik nem feleségeik és nem gyermekeik.” Ezt a kiáltó antagonizmust, amely az árutermelő, tőkés társadalom alapvető jellegét adja: a tőkés és a bér munkás igazságtalan viszonyát Petőfi látja, észreveszi. Hosszú-hosszú évtizedek telnek el, míg magyar költő szeme megakad e tényen, míg József Attila klasszikus megfogalmazásában örök művész formát nyer: „Itt állsz és ott ül a haszon” puritán és impozáns szavaiban. Marx tézise, amely a magántulajdon rabló jellegére rámutat, már készülődik, hogy világgá röppenjen. Az a magántulajdon, amely képessé tesz a kizsákmányolásra, vagyis emberek megvásárlására, akik termelő munkájukkal, oly értékek birtokába jutnak, amelyek nem a munkám gyümölcsei. Ennek a magántulajdonnak jogtalan és igazságtalan voltára Petőfi is felhívja kora társadalma figyelmét. Palota és kunyhó versében olvassuk e sorokat:

„Hol vette gazdád ama kincseket,
Mik semmiből őt mindenné teszik?”

„Fitogtasd csak te gögös palota
Az ORZOTT KINCSEK ragyogásait...”

Petőfi: Apostol c. költeményéből kiderül, hogy ismerte az utópista szocialista irodalmat. Ő azonban a népi egészséges ösztönével túlhaladta őket. Petőfi nem az uralkodó osztály lelki átalakulásától és megtérésétől

várta a változást, hanem irányt vett a népre. Tudta, hogy a nép szabadságát csak a nép következetes forradalma és építő munkája teremtheti meg.

„Előre hát mind, aki költő
A néppel tűzön vízen át!
Átok reá, aki elhajtja
Kezéből a nép zászlaját!

A XIX. század költői.

Az „Aranyváros, aranykupolák“ csábító fénye nem vesztegette meg, mikor rámosolygott a népszerűség, nem lett az úri szalonok kegyence, mint Kuthy, a regényíró, hanem Adyhoz hasonlóan „a szomorúság bűnébe“ esett és elüldözték. Petőfi húsában és vérében érezte a nép szenvedését és nem tágitott álláspontjától.

„Nem, a szívem nem eladó, e szívnek
Nincsen ára!
Nem megy az be a hatalmasoknak
Kincsestárába...
Széjjel osztom én a szegénységnek,
Kik kunyhóban és útfélen élnek.“

Petőfi gyökeresen elszakadt a rendiségtől, a feudális viszonylatoktól, de nem szakadt el a néptől. A népből akar új nemzetet teremteni. Ez a forradalmi elem népiességében. Hevösen támadták még tájleíró verseit is. Ezek nem mások: mint a föld birtokbavétele a nép által a művészet síkján, első eset, hogy a magyar nép szólna saját hazájában és magának tudja azt. (Révai.) „Mi az oka, hogy a kegyetek ily lábbal taposását összetett kézzel elnézi az egyetemes zsurnalisztika.“ írja a Honderű. Petőfinél Dózsa, mint a közelgő forradalom fenyegető alakja jelenik meg. János vitéze nem fogadja el a királyi koronát, visszatér falujába, nem lesz osztályáruló. A korabeli kritika agyonhallgatta. Arany Toldiját osztatlan lelkesedéssel fogadták. Ennek nem kis mértékben az az oka, hogy Arany népiessége nem forradalmi népiesség. Toldi csak végszükségből lázad és azért, hogy befogadja a nemesi világ. S királyi udvarba kerülván, elfeledkezik mindazokról, akik lenn a vendégoldalt forgatják. Toldi megtagadja osztályát. Népiessége nem forradalmi. Nem Dózsa népiessége, akiről Petőfi így ír: „Én Dózsa Györgyöt a magyar történet egyik legdicsebb emberének tartom.“

Petőfi a költőknek társadalmi funkciót szánt. Büszke önértettel figyelemzeti az országgyűlés elbizott urait, hogy a költő „Az Istenség szent levele“. S kemény kritikával illeti a toldozgató-foldozgató, egyhelyben topogó táblabírópolitikát. Nem fordult el finnyáskodva a közügyektől, tendenciától félve, mert számára a politika a nemzet ügye volt, népi ügy, tehát költői ügy. Nem vonul arisztokratikus magányba, ha nem úgy mennek az ország dolgai, ahogy üdvös volna, mint sok írónk és költőnk tette. Terméketlenül pesszimizmusba sem burkolódzott, a földtől elrugaszkodott metafizika játékaival bibelődve, hanem valotta és gyakorolta, amit A XIX. század költői c. versében oly örökörvényűen kifejezett;

„Újabb időkben Isten ilyen
Lángoszlopoknak rendelé
A költőket, hogy ők vezessék
A népet Kánaán felé“

Petőfi várta és akarta a forradalmat. Tudta, hogy a nemesség saját jószántából nem fog konkrét átalakítást javasolni és megvalósítani, tudta, hogy a nemesség nem konzekvens forradalmi réteg. Politikája: demokratikus népi politika volt. 1846-ban már véres napokról álmodik. A forradalmat nem csupán szűk magyar méreteken szemlélte, világot átölelő perspektívákban gondolkozott. Megfogalmazta nálunk először: az elnyomottak nemzetközi szolidaritásának gondolatát. A „Világszabadság“ eszméjének permanens visszatérése írásaiban mutatja, hogy Petőfi világosan látta, hogy a nép szabadságát csak úgy tudja kiharcolni, ha más népek felszabadítását is követeli és ebben segít minden erejével. Ne tévesszük össze Petőfi demokratikus internacionalizmusát a polgári kozmopolitizmussal. Ez a Goethétől importált eszme Kazinczy kezéből hullott a magyar irodalomba. Kölcsey haragját felkelti és el is fordul tőle a nemzeti felé. Petőfi nem kozmopolita, hanem nemzeti, de úgy nemzeti, hogy egyben a szabadságért küzdő népek nemzeti szolidaritását is vállalja. S ezt azért tudta megtenni, mert viharadara volt egy olyan nemzeti forradalomnak, amely szerves része volt az európai szabadsághozmozgalomnak. Marx hasonló gondolatokat fejt ki a proletariátus nemzetközi szolidaritásáról. Ennek fel tételül szabja meg a nemzeti függetlenség kivívását. Csak szabad nemzetek foghatják meg szorosan egymás kezét.

Kiss Lajos Simontornya szőlőbirtája egy beszélgetés közben Petőfi-nek azt mondta, hogy a deres a magyar népnevelés és közigazgatás leglényegesebb eszköze, sőt ezt továbbra is szükségesnek tartotta. Petőfi felháborodásában írta meg a feudális Magyarország és egyúttal a maradi nemesség talán legtalálhatóbb bírálatát. Petőfi nem mulasztotta el, hogy kipetengeredje minden adódó alkalommal az úri rendet és szellőztesse bűneit. Késérűek ezek a versei. Azonban a tükör, amit a nemzet elé tart, a kritika, amely sebekben tűrkál, ha elszomorítja is, de ez nem válik nála, mint Kölcseynél az egész költészetét meghatározó érzellemmé. Kölcsey nem hitt a népben, Petőfi csak abban hitt, innen forradalmi optimizmusa. Azonban korántse gondoljuk, hogy ez romantikus idealizmus volt nála. Petőfi, mint képviselőjelölt csodálatos őszinteséggel beszélt szabadszállási választóihoz: „Azt korántse várjátok, hogy én titeket magasztaljalak, mert akkor szemtelenül hazudnám. Becsületesemre mondom, nem vagytok ti remek emberek, vagy eddig legalább nem voltatok. Március 15-ig Magyarország szolgaleikű, kutyaalázatosságú ország volt és ti ebben a virtusban közelebb álltatok az elsőkhöz, mint az utolsókhoz“. Ahogy a korabeli feljegyzésekből tudjuk, beszédéből a választók az „átkozott kommunizmus“ elveit okoskodták ki. Petőfi nem volt a nép hízelgője. Itatással, félrevezetéssel, rágalmozással megbuktatják, akkor sem ábrándul ki a népből. Ezeket mondja: „A nép én előttem szent, annyiaval inkább, mert gyenge, mint az asszony és mint a gyermek“. Petőfi erejét szabadságeszméje adta, amelynek lényege a fejlődés gondolata. Nem a statikus, merev, hanem a változó, a dinamikus szemlélet. Tudta, hogy az intézményeket, s a történelmi kate-

góriákat ember alkotta és meg is változtathatja. Hitt abban, hogy az ember tud majd egyszer uralkodni világán, ha megszabadul tudatlanságától, ha megszűnik az egyenlőség és előlép: a teljes ember.

Petőfi a forradalomnak nemcsak ideológiai előkészítője volt, hanem szervezője, sőt első szervezője. Ő állt a radikális baloldal: a „vörös flamingók”, a pesti nép élén. Állandó népgyűlésekkel, éles kritikáival kényszerítette a kompromisszumra hajlamos kormányt a cselekvésre. Ismeretes Vasvári Pál véleménye, amely szerint a pozsonyi országgyűlés olyan óra, amelynek Pesten van a rugója. Petőfi radikális baloldali demokrata, lényeges szerepe van a szabadságharc balatolódásában. Politikájának fontos tanulságai vannak számunkra: szükséges mindig egy éberem őrködő, elvhű forradalmi balszárny. Lényeges a forradalmi kérihetetlenség.

„Könnyű bánni külső ellenünkkel,
Ha kivesznek a belső bitangok.”

A fejlődés feltétele mindenkor: hűség a nemzeti egységhez és forradalmi demokratikus felfogás. Petőfire rásütötték a kommunista, orosz szpon, illir, szláv stb. rágalmakat. Azt írja magáról: „Az utókor mondhatja rólam, hogy rossz poéta voltam, de azt is fogja mondani, hogy szigorú erkölcsű ember valék, ami egyszóval annyi, mint republikánus, mert a respublikának nem az a fő jelszava, hogy le a királyokkal, hanem a tiszta erkölcs. Nem a széttört korona, hanem a megvesztegethetetlen jellem, szilárd becsületesség a respublika alapja”.

Petőfi, a forradalmár Petőfi ezt vallotta, kifejezte és életével igazolta. Nagy ember és nagy művész volt. Ady szavaival élve „néki, a korcsmáros fiának nem adatott meg, hogy Széchenyiként Döblingben élőhalottat, vagy Kossuthként Turinban élő Istent csináltasson magából”. A jeltelen, meszes tömegsírban eggyé lett a nép fiaival, a közemberekkel, akikkel egy volt életében.

ILLÉS LAJOS